

VI-БӨЛІМ. МЕГАЭКОНОМИКА

20-ТАҚЫРЫП. ӘЛЕМДІК ШАРУАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ВАЛЮТА ЖҮЙЕСІ

- **Мэгаэкономика: әлемдік шаруашылық, оның маңызы мен құрылымы.**
- **Халықаралық валюта жүйесі: мәні, құрылымы, дамуы.**

ХС-ның пайдасы әр экономикалық мектепте әрқалай бағаланады:

- Меркантилистер импорт экспорттан асу керек деді.

-А.Смит ойынша, басқа ел арзан бағамен өндіретін тауарды сатып алу керек. Әдебиетте оның теориясы «абсолютті артықшылық теория» деп аталады.

-Д.Рикардо «салыстырмалы артықшылық теориясын» жасаған.

ХС пайдасын бағалағанда абсолютті емес, қатынасты әсерді салыстыру керек, оның ойынша, егер әр тауарды шығыны аз елдер өндіруі керек, сонда өндірілетін тауар көлемі максималды болады,- деп көрсетті.

Келе-келе Д.Рикардо теориясын А.Маршалл мен Д. Милль дамытқан.

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ КАПИТАЛ ШЫҒАРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ:

- жаңа технология аумағында тікелей инвестициямен өндіріс капитал экспортын өсіреді
- жоғары дамушы елдерге капитал шығару артықшылық
- капитал экспортталушы ел ретінде дамушы елдер ролінің өсуі

ХС маңызы

- ұлттық ресурс негізінің шектігінен өту
- ішкі рынокты кеңейту және ұлттық нарықты әлемдік рынокпен байланысын орнату
- ұлт және халықаралық өндіріс артықшылығы айырмасының арқасында қосымша табыс табу
- шетел ресурсын тарту арқылы өндіріс ауқымын кеңейту

Протекционизм - бұл импортты шектей отырып, ұлттық экономиканы шет ел тауарларынан қорғауға бағытталған саясат.

Фритредер - еркін сауда саясаты.

Протекционистік саясаттың келесі бағыттары бар:

- импорт кезінде жоғары кеден аламы бар және экспорт кезінде төмен мөлшердегі кеден салымдары;
- тарифтік барьерлер: контингентирлеу, лицензиялау, мемлекеттік монополия.

Контингент - жеке тауар импорты мен экспортына квота қою.

Лицензиялау - бұл сыртқа экономика қызметін жүргізуге бір ұйымның рұқсат алуы.

Мемлекеттік монополия – бұл мемлекеттік органдардың сыртқы экономика қызметін жүргізуге берілетін ерекше құқық.

Капитал шығару – бұл ұлттық айналымнан капитал бөлігін алып тастап, басқа елдегі өндіріске әр түрлі нысанада енгізу.

Капитал шығарудың **мақсаты** – артықшылық арқасында басқа елде жоғары көлемде табыс табу, бұл ұлттық шаруашылық шартымен салыстырғанда, шет ел өндіріс факторларын қолдану болып табылады.

Капитал шығарудың түрлері: **кәсіпкерлік және несиелік**. Кәсіпкерлік капитал шығару өз өндірісін шет елде құру немесе жергілікті компанияға ақша салу (портфельді инвестициялар).

Экономикалық - төменгі квалификацияланған жұмыс күшіне сұраныстың төмендеуі және ұсыныстың өсуі, дамушы елдерде жоғары білімді мамандарға сұраныстың өсуі, халықаралық жалақы айырмашылығында айқындалады.

Экономикадан тыс демографиялық, саяси діни, ұлттық, мәдени, жанұялық т.б. факторларға байланысты дамиды.

2-сұрақ. Елдер арасындағы экономикалық байланыс валюта алмастыруды да қажет етеді.

Валюта (баға, құн) – мемлекеттік ақша бірлігі. Әр елдің өзінің халықаралық құқық нормасын ескере отырып, ұлттық заң негізінде қалыптасқан ұлттық валюта жүйесі болады.

Ұлттық валюта негізінде әлемдік валюта жүйесі пайда болды.

Халықаралық валюта жүйесі – сыртқы рынокты орталық эмиссиялық банктер қызметін реттейтін мекемелердің заңдары, ережелері жинағы.